

Subjekt a „idea“ / „Akce“ a subjekt / Výkon a „idea“ / Shoda (covenientia) - obráceně / Pravdivá idea / Idea pravdivá

Starý Spinoza charakterizoval „pravdivou ideu“ jako tu, která se shoduje s tím, čeho je ideou (viz např. *Ethica*, pars I. ax. VI.: „Idea vera debet cum suo ideato convenire.“). Už z formulace samé je zřejmé, že idea je chápána jako principiálně (původně) závislá na něčem dalším, co sice není samo ideou, ale k čemu se idea podstatně, bytostně vztahuje. A možná, že by se dalo ještě dále usuzovat na to, že toto vztahování má aktivní charakter, takže jeho výsledkem je „ideatum“ (jakoby odvozeno od slovesa, které v klasické latině ovšem neexistovalo; „ideo“ znamenalo „a proto“, a nemělo s původně řeckým, do latiny převzatým slovem „idea“ nic společného). Zkusme použít tuto terminologii pro své, od Spinozových (i Platónových) značně odlišné cíle: pak by to znamenalo obrátit směr tak, abychom ve svém myšlenkovém modelu (schematu) vycházeli od ideje, a teprve pak abychom sledovali, jak se tato idea uplatňuje při vzniku a uskutečňování („růstu“ ve smyslu *FYESTHAI* a *FYSIS*) onoho „ideatum“. Podobně, jako tomu je u Platóna, nemůžeme očekávat o ideje žádný její vlastní „skutek“, tj. skutečný výkon (což vůbec ještě nemusí znamenat, že nemůže jít o žádný „pohyb“, tj. že idea je „nehybná“). Platón si vypomohl myšlenkou démiurga jako univerzálního aktivního činitele. Tím, že křesťanští myslitelé recipovali tuto myšlenku a aplikovali ji na Boha-Hospodina, zakryli a uzavřeli některé možnosti, které Platón vlastně pootevřel: když totiž Platón v případě idejí odmítl – proti eleatům – trvat na jediném HEN a na tom, že je zároveň PAN, a když pluralizoval „svět ideí“ tak radikálně, že vlastně znemožnil, aby na sebe ideje vůbec mohly nějak reagovat (bez vnější pomoci), chtěl asi onu sugestivní myšlenku HEN – jednoty a zároveň jedinství i jedinečnosti – nějak zachovat předpokladem jediného démiurga. Ale proč by nebylo možné pluralizovat také démiurga? Proč bychom neměli uvážit, možnost mnoha, dokonce nescíslných démiurgů, a to rozmanitých úrovní, kterým bychom říkali „subjekty“? A proč bychom nemohli onu podivnou hypostazi „beztvarého toku“, která je ostatně jen podivným reliktem zpředměťování něčeho, co žádnou přemětnou stránku nemá, pluralizovat rovněž? A proč bychom nemohli co nejdůkladněji, až do principiální nerozdělitelnosti spojit ony nescítné „kousky“ údajně „beztvarého“ toku či pohybu (událostného dění) s výkony oněch subjektů, které jsme postavili na místo jediného démiurga (takže bychom je až do těch „primordiálních“ úrovní vybavili předmětnou stránkou, aniž bychom je celé zpředmětnili)? A proč bychom samu „strukturu“ subjektu nemohli pojmout jako stále vylepšovaný a „kupředu a výš“ se vyvíjející „vynález“ oněch nejmenších (primordiálních) „událostí-presubjektů“, takže na samém počátku „výkon“ postavíme před vznik subjektů a teprve potom další, vyšší výkony svěříme subjektům již takto ustaveným? „Pravost“ ideje bychom pak mohli lépe myšlenkově uchopit jako to, co nemá sice žádnou předmětnost, co však navzdory tomu je poslední mírou toho, co bylo jako uskutečnění ideje „realizováno“, co tedy je možno považovat za „ideatum“, za uskutečnění ideje. (A to je ovšem vždycky jen „relativní“, tj. vždy jako ke své míře se k idejí vztahující pokus.)

(Písek, 060723-1.)